ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
F. G. JACOBS
της 11ης Μαΐου 1995 *

Τα πραγματικά περιστατικά

1. Στην παρούσα υπόθεση, η Επιτροπή ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, επιβάλλοντας ως όρο, για την εμπορία στη Γερμανία ορισμένων ειδών διατροφής που περιέχουν συστατικό που κατά παράδοση στη Γερμανία δεν χρησιμοποιείται σε τέτοια είδη διατροφής, να φέρουν επιπρόσθετη ένδειξη για το εν λόγω συστατικό, καίτοι αυτό περιέχεται ήδη στον κατάλογο των συστατικών που αναγράφεται επί της συσκευασίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 5, 6 και 16 της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους [1], και από τα άρθρα 30 επ. της Συνθήκης.

2. Τα εν λόγω είδη διατροφής είναι η sauce (σάλτσα) hollandaise, η sauce béarnaise και ορισμένα γλυκίσματα που περιέχουν την αποκαλούμενη Ε 160 F πρόσθετη ουσία. Κατά παράδοση στη Γερμανία, η sauce hollandaise παρασκευάζεται με βούτυρο και αυγά και η sauce béarnaise με αυγά, βούτυρο και κρόμμυον το ασκαλονικόν. Σε ορισμένα κράτη μέλη το αυγό και το βούτυρο αντικαθίστανται από φυτικά λίπη, όταν οι σάλτσες αυτές παράγονται βιομηχανικώς. Όταν κινήθηκε η διοικητική διαδικασία του άρθρου 169 της Συνθήκης, οι γερμανικές αρχές απαγόρευσαν την εμπορία της sauce hollandaise και της sauce béarnaise που αντί αυγών περιείχαν φυτικά λίπη. Η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή με έγγραφο της 9ης Οκτωβρίου 1991 ότι επρόκειτο να άρει την απαγόρευση. Αντ' αυτού, οι γερμανικές αρχές υποστηρίζουν τώρα ότι η sauce hollandaise και η sauce béarnaise πρέπει να φέρουν στην ετικέττα τους την πρόσθετη ένδειξη ότι το προϊόν περιέχει φυτικά λίπη. Απαιτούν επίσης τα γλυκίσματα που περιέχουν το πρόσθετο Ε 160 F να το αναγράφουν χωριστά επί της ετικέττας, οσάκις το κίτρινο χρώμα των προϊόντων είναι τέτοιο που οι αρχές εκτιμούν ότι θα οδηγούσε τους καταναλωτές στο να νομίζουν ότι περιέχουν αυγά.

3. Οι γερμανικές αρχές στηρίζουν αυτές τις απαιτήσεις τους περί αναγραφής προσθέτων ενδείξεων στο άρθρο 17 του νόμου της 15ης Αυγούστου 1974, τον Lebensmittel und Bedarfsgegenständegesetz (στο εξής: «LMBG»). Το άρθρο 17, παράγραφος 2,

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 33.

του LMBG απαγορεύει την πώληση ειδών διατροφής χωρίς αρκούντως ακριβή σήμανση, οσάκις έχουν σύνθεση η οποία δεν ανταποκρίνεται στις εμπορικές συνήθειες κατά τρόπο που μειώνει τη χρησιμότητα ή την αξία τους σε σημαντικό βαθμό, μεταξύ άλλων οσάκις η παρουσίασή τους θα μπορούσε να οδηγήσει τους αγοραστές στο να νομίζουν ότι είναι ανωτέρας ποιότητας απ' ό,τι πράγματι είναι. Το άρθρο 17, παράγραφος 5, απαγορεύει την πώληση ειδών διατροφής με ονομασία, περιγραφή ή παρουσίαση που μπορεί να παραπλανήσει τον αγοραστή. Ειδικότερα, ο καταναλωτής μπορεί να παραπλανάται, αν αποδίδονται ορισμένες ιδιότητες σε είδη διατροφής, όταν το επίπεδο της επιστημονικής γνώσεως δεν επιτρέπει την επιβεβαίωση των ιδιοτήτων αυτών ή δεν το πράττει με την απαιτούμενη ακρίβεια. Ομοίως, ο καταναλωτής μπορεί να παραπλανάται, αν η ονομασία, οι προδιαγραφές, η παρουσίαση, απεικονίσεις ή άλλοι ισχυρισμοί χρησιμοποιούνται για να δείξουν την καταγωγή τους, την ποσότητα, το βάρος, την ημερομηνία παρασκευής ή συσκευασίας, τη διάρκεια διατηρήσεώς τους ή άλλα σημαντικά στοιχεία προκειμένου να εμφανίσουν την ποιότητά τους κατά τρόπο ενδεχομένως παραπλανητικό. Το άρθρο 47, παράγραφος 1, του LMBG απαγορεύει την εισαγωγή στη Γερμανία προϊόντων που δεν είναι σύμφωνα με την ισχύουσα στη Γερμανία νομοθεσία περί ειδών διατροφής.

4. Ο LMBG τροποποιήθηκε με νόμο της 18ης Δεκεμβρίου 1992. Ειδικότερα, προστέθηκε ένα νέο άρθρο, το 47 α, το οποίο ορίζει ότι από 1ης Ιανουαρίου 1993 είδη διατροφής επί των οποίων έχει εφαρμογή ο LMBG και τα οποία έχουν νομίμως παραχθεί και διατεθεί στην αγορά άλλου κράτους μέλους ή προέρχονται από τρίτη χώρα, αλλά έχουν νομίμως διατεθεί στην αγορά άλλου κράτους μέλους, μπορούν να εισάγονται και να διατίθενται στη γερμανική αγορά, ακόμη και αν δεν είναι σύμφωνα με την ισχύουσα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας νομοθεσία. Η παράγραφος 4 του νέου άρθρου 47 α προβλέπει επίσης ότι, αν είδη διατροφής δεν είναι σύμφωνα με τον LMBG, το γεγονός αυτό πρέπει να διευκρινίζεται επί της ετικέττας κατά πρόσφορο τρόπο στον βαθμό που απαιτείται για την προστασία των καταναλωτών.

Η σχετική κοινοτική νομοθεσία

5. Το άρθρο 5 της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου (στο εξής: οδηγία) ορίζει:

«1. Ονομασία πωλήσεως ενός τροφίμου είναι η ονομασία που προβλέπεται στις νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις που εφαρμόζονται σ' αυτό, και όταν δεν υπάρχει παρόμοια πρόβλεψη, η ονομασία που έχει καθιερωθεί από τις συνήθειες στο κράτος μέλος στο οποίο διενεργείται η πώληση στον τελικό καταναλωτή ή μια περιγραφή του προϊόντος και εν ανάγκη η οδηγία χρήσεώς του, η οποία πρέπει να είναι αρκετά ακριβής, για να επιτρέπει στον αγοραστή να πληροφορείται την πραγματική του φύση και να το διακρίνει από προϊόντα με τα οποία θα μπορούσε να το συγχέει.

2. Η ονομασία πωλήσεως δεν είναι δυνατό να αντικατασταθεί με εμπορικό ή βιομηχανικό σήμα ή με εμπορική ονομασία.

3. Η ονομασία πωλήσεως περιλαμβάνει ή συνοδεύεται από ένδειξη της φυσικής καταστάσεως του τροφίμου ή της ειδικής επεξεργασίας που έχει υποστεί (παραδείγματος χάριν: σε σκόνη, λιοφιλιωμένο, κατεψυγμένο, συμπυκνωμένο, καπνιστό), στην περίπτωση που η παράλειψη της ενδείξεως αυτής θα μπορούσε να προκαλέσει εσφαλμένη εντύπωση στον αγοραστή.»

6. Το άρθρο 6, στα ουσιώδη χωρία του, ορίζει:

«1. Ο κατάλογος των συστατικών παρατίθεται σύμφωνα με το παρόν άρθρο και τα παραρτήματα.

2. (...)

3. (...)

4. α) Με τον όρο συστατικό νοείται κάθε ουσία, περιλαμβανομένων και των προσθέτων, η οποία χρησιμοποιείται στην παρασκευή ή την ετοιμασία ενός τροφίμου και η οποία εξακολουθεί να υπάρχει στο τελικό προϊόν ενδεχομένως σε τροποποιημένη μορφή.

β) Όταν ένα συστατικό τροφίμου προέρχεται το ίδιο από περισσότερα συστατικά, τα τελευταία αυτά θεωρούνται συστατικά του τροφίμου αυτού.

γ) Δεν θεωρούνται εν τούτοις συστατικά:

i) (...)

ii) — τα πρόσθετα:

— των οποίων η παρουσία σε ένα τρόφιμο οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι περιείχοντο σε ένα ή περισσότερα συστατικά του τροφίμου αυτού και υπό την επιφύλαξη ότι δεν εξυπηρετούν πλέον κανένα τεχνολογικό σκοπό στο τελικό προϊόν,

— που χρησιμοποιούνται ως υποβοηθητικά της τεχνολογίας·

— ουσίες που χρησιμοποιούνται στις αυστηρά αναγκαίες ποσότητες ως διαλύτες ή φορείς για πρόσθετα και αρωματικές ύλες.

(...)

5. α) Ο κατάλογος των συστατικών συνίσταται στην παράθεση όλων των συστατικών του τροφίμου, κατά σειρά ελαττούμενης περιεκτικότητος ως προς το βάρος κατά τη στιγμή της χρησιμοποιήσεώς τους στην παρασκευή του τροφίμου. Του καταλόγου προηγείται κατάλληλη ένδειξη που περιλαμβάνει τη λέξη "συστατικά".

(...)

6. Οι κοινοτικές διατάξεις και, αν δεν υπάρχουν τέτοιες, οι εθνικές διατάξεις είναι δυνατό να προβλέπουν ότι σε ορισμένα τρόφιμα η ένδειξη ενός ή περισσοτέρων καθορισμένων συστατικών θα συνοδεύει την ονομασία πωλήσεως.

Η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 16 εφαρμόζεται στις ενδεχόμενες εθνικές διατάξεις.

7. Το άρθρο 16, στα σημαντικότερα χωρία του, προβλέπει:

«Στην περίπτωση που γίνεται αναφορά στο παρόν άρθρο, εφαρμόζεται η ακόλουθη διαδικασία:

(...)

2. στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος κρίνει αναγκαία τη θέσπιση νέας νομοθεσίας, κοινοποιεί στην Επιτροπή και στα λοιπά κράτη μέλη τα σχεδιαζόμενα μέτρα προσδιορίζοντας και τους λόγους που τα δικαιολογούν. Η Επιτροπή προβαίνει σε διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη στα πλαίσια της Μόνιμης Επιτροπής Τροφίμων, εφ' όσον το κρίνει σκόπιμο ή εφ' όσον το ζητήσει ένα κράτος μέλος.

Το κράτος μέλος δύναται να θεσπίσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα μόνο τρεις μήνες από την κοινοποίηση αυτή και με την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει αντίθετη γνώμη της Επιτροπής.

Στην τελευταία αυτή περίπτωση και πριν από τη λήξη της ανωτέρω προθεσμίας, η Επιτροπή προσφεύγει στη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 17 προκειμένου να αποφασίσει αν τα προτεινόμενα μέτρα δύνανται να τεθούν σε εφαρμογή, υποκείμενα ενδεχομένως στις κατάλληλες τροποποιήσεις.»

Η παράβαση του άρθρου 6 της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου

8. Η Επιτροπή υποστηρίζει, πρώτον, ότι η Γερμανία έπρεπε να κοινοποιήσει τα μέτρα που έλαβε προκειμένου να επιβάλει την υποχρέωση αναγραφής στην ετικέττα προσθέτων ενδείξεων: δεν το έπραξε όμως και επομένως παρέβη τα άρθρα 6, παράγραφος 6, και 16, παράγραφος 2, της οδηγίας.

9. Η Γερμανία υποστηρίζει ότι δεν παρέβη τα άρθρα 6, παράγραφος 6, και 16 της οδηγίας. Θεωρεί ότι τα άρθρα 17 και 47 α, παράγραφος 4, του LMBG δεν είναι μέτρα που πρέπει να κοινοποιούνται κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 6, της οδηγίας: το πεδίο εφαρμογής τους είναι ευρύτερο, καθότι δεν έχουν εφαρμογή μόνον επί τροφίμων, διέπονται από την ίδια φιλοσοφία όπως το άρθρο 2 της οδηγίας και ισχύουν στην πράξη μόνον οσάκις λαμβάνονται μέτρα για μεμονωμένες περιπτώσεις. Το άρθρο 47 α του LMBG κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή σύμφωνα με την οδηγία 83/189/ΕΟΚ, της 28ης Μαρτίου 1983, η οποία προβλέπει διαδικασία πληροφόρησεως στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών [2]. Η Γερμανία υποστηρίζει επίσης ότι τα μεμονωμένα μέτρα δεν καλύπτονται από την περιεχομένη στην οδηγία υποχρέωση κοινοποιήσεως ούτε αποτελούν «διατάξεις» κατά την έννοια της οδηγίας. Υπογραμμίζει ότι δεν υπάρχει εθνική νομοθεσία που ρυθμίζει τα συστατικά των εν λόγω τροφίμων. Μόνον λόγω της κατά παράδοση χρήσεώς τους, τα τρόφιμα αυτά δεν περιέχουν φυτικά λίπη ή E 160 F, όπως θα μπορούσε να συμβαίνει.

10. Κατά τη γνώμη μου, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος της μη κοινοποιήσεως των ληφθέντων μέτρων όσον αφορά τη sauce béarnaise και τη sauce hollandaise, καθότι δεν χαρακτηρίζεται ως παράβαση στην αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής ως προς τα προϊόντα αυτά (παράρτημα 3 της προσφυγής). Επιπλέον, η μόνη διάταξη της οδηγίας που μνημονεύεται στα ουσιώδη χωρία της αιτιολογημένης γνώμης είναι το άρθρο 5. Κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής προσδιορίζει το πεδίο της μεταγενέστερης διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου κατά το άρθρο 169 της Συνθήκης· η αιτιολογημένη γνώμη της Επι-

2 — ΕΕ 1983, L 109, σ. 8.

τροπής και η προσφυγή της πρέπει να στηρίζονται στους ίδιους λόγους και ισχυρισμούς [3].

11. Είμαι της γνώμης ότι η Γερμανία, μη κοινοποιώντας τα μέτρα που έλαβε σχετικά με την επισήμανση και την εμπορία ορισμένων γλυκισμάτων για τα οποία επιβάλλεται να αναγράφεται επιπλέον η πρόσθετη ουσία E 160 F, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 6, της οδηγίας.

12. Το άρθρο 6, παράγραφος 6, της οδηγίας περιέχει σαφή υποχρέωση των κρατών μελών να κοινοποιούν, τηρώντας τη διαδικασία του άρθρου 16, εθνικές διατάξεις που προβλέπουν ότι η ονομασία πωλήσεως ορισμένου τροφίμου πρέπει να συνοδεύεται από τη μνεία ότι περιέχει ορισμένο συστατικό. Αυτό που στην πραγματικότητα υποστηρίζει η Γερμανία είναι ότι το άρθρο 6, παράγραφος 6, επιβάλλει μόνον την κοινοποίηση γενικών μέτρων («διατάξεων») περί τροφίμων, ενώ μέτρα για τη διάκριση προϊόντων ή ειδών δεν χρειάζεται να κοινοποιούνται.

13. Δεν συμφωνώ με τον ισχυρισμό της Γερμανίας επί του σημείου αυτού για δύο λόγους. Πρώτον, δεν θεωρώ ότι μια τέτοια ερμηνεία του όρου «διατάξεις» επιρρωνύεται από το γράμμα της παραγράφου στο σύνολό της. Το άρθρο 6, παράγραφος 6, αναφέρεται σε «ορισμένα τρόφιμα» και σε «καθορισμένα συστατικά». Με άλλα λόγια, οι εθνικές διατάξεις που μνημονεύει το άρθρο 6, παράγραφος 6, δεν είναι μόνον εκείνες που αφορούν γενικές καταστάσεις, αλλά και εκείνες που ισχύουν σε πολύ ειδικές και συγκεκριμένες καταστάσεις. Σκοπός του άρθρου, στο σύνολό του, είναι να επιβάλει την κοινοποίηση ακριβώς για τα μέτρα που έλαβαν οι γερμανικές αρχές στην παρούσα υπόθεση. Τα ληφθέντα μέτρα ισχύουν για ορισμένο είδος διατροφής σε κάθε περίπτωση και αναφέρονται σε καθορισμένο συστατικό.

14. Δεύτερον, το συμπέρασμα ότι μέτρα που ρυθμίζουν ειδικές καταστάσεις δεν χρειάζεται να κοινοποιούνται λόγω της μορφής τους θα καταστρατηγούσε, κατά τη γνώμη μου, τον σκοπό του άρθρου 6, παράγραφος 6. Ο σκοπός της προβλεπομένης διαδικασίας κοινοποιήσεως καθίσταται προφανής από την εξέταση του σκοπού της ίδιας της οδηγίας. Όπως ορίζεται στην πρώτη και δεύτερη αιτιολογική σκέψη του προοιμίου της οδηγίας, η προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών για την επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση των τροφίμων συμβάλλει στην ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων αυτών και στην εναρμόνιση των όρων του ανταγωνισμού. Εντούτοις, η όγδοη αιτιολογική σκέψη του

3 — Βλ. π.χ. απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1984, υπόθεση 166/82, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1984, σ. 459, σκέψη 16).

προοιμίου καθιστά σαφές ότι η οδηγία δεν αποσκοπεί στο να περιλάβει στις «υποχρεωτικές ενδείξεις όλες όσες πρέπει να περιλαμβάνονται στον κατάλογο που θα εφαρμόζεται κατ' αρχήν στο σύνολο των τροφίμων» και ρητώς προβλέπει ότι σε δεύτερο στάδιο θα εκδοθούν συμπληρωματικοί κοινοτικοί κανόνες. Ωσαύτως, η τέταρτη αιτιολογική σκέψη ορίζει ότι κανόνες ειδικού χαρακτήρα που έχουν εφαρμογή μόνον επί ορισμένων τροφίμων θα πρέπει να θεσπιστούν από την Κοινότητα. Η ένατη αιτιολογική σκέψη και το ίδιο το άρθρο 6, παράγραφος 6, ρητώς προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα, αν δεν υπάρχουν αυτοί οι ειδικοί κοινοτικοί κανόνες. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία αποτελεί μόνον το αρχικό στάδιο της διαδικασίας εναρμονίσεως που αποσκοπεί βαθμιαία στην εξάλειψη όλων των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των τροφίμων που απορρέουν από τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την επισήμανση αυτών των προϊόντων [4]. Σημείο εκκινήσεως της οδηγίας είναι ότι διιστάμενοι εθνικοί κανόνες περί επισημάνσεως ενδέχεται να εμποδίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων και να δημιουργούν άνισους όρους ανταγωνισμού. Επομένως, εφόσον η οδηγία ρητώς επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα, εφόσον δεν υπάρχουν λεπτομερείς κοινοτικοί κανόνες, συνέπεια αυτού είναι ότι πρέπει να υπάρχει μηχανισμός για την πρόληψη της εκ νέου δημιουργίας εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία και διαστρεβλώσεων του ανταγωνισμού: ο μηχανισμός αυτός είναι η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 6, σε συνδυασμό με το άρθρο 16 της οδηγίας. Επομένως, είμαι της γνώμης ότι η διάκριση μεταξύ εθνικών μέτρων γενικής φύσεως και εθνικών ειδικών ή λεπτομερών μέτρων είναι αλυσιτελής. Ένα ειδικό και λεπτομερειακό μέτρο που θεσπίζει κράτος μέλος μπορεί να εμποδίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο ως προς ορισμένο προϊόν το ίδιο όπως ένα μέτρο διατυπωμένο με γενικότερους όρους.

15. Επομένως, δεν μπορεί κανείς να στηριχθεί στον όρο «διατάξεις» του άρθρου 6, παράγραφος 6, προκειμένου να αποκλείσει ορισμένα εθνικά μέτρα από το πεδίο εφαρμογής της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως. Επομένως, είμαι της γνώμης ότι, παραλείποντας να κοινοποιήσει τα ληφθέντα μέτρα όσον αφορά τις υποχρεώσεις πρόσθετης επισημάνσεως για ορισμένα γλυκίσματα, η Γερμανία παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 6, της οδηγίας.

Η παράβαση του άρθρου 30 της Συνθήκης

16. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα γερμανικά μέτρα συνιστούν παράβαση όχι μόνον του άρθρου 30 της Συνθήκης, αλλά και του άρθρου 5 της οδηγίας. Κατά συνέπεια, ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις δύο αυτές διατάξεις. Κατά τη γνώμη μου, εντούτοις, το ζήτημα δεν είναι αν υπάρχει παράβαση του άρθρου 5 ανεξάρτητη από τη φερομένη παράβαση του άρθρου 30 της

4 — Απόφαση της 14ης Ιουλίου 1994, υπόθεση C-17/93, Van der Veldt (Συλλογή 1994, σ. I-3537, σκέψη 26).

Συνθήκης, αλλά μάλλον αν η Γερμανία μπορεί να δικαιολογήσει τα μέτρα που εισήγαγε βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας.

17. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι υποχρεώσεις επισημάνσεως που επέβαλε η Γερμανία συνιστούν μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς και επομένως αντίκεινται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης. Υποστηρίζει ότι αποτέλεσμα των γερμανικών μέτρων είναι ότι στερούν από το εισαγόμενο τρόφιμο την εμπορική περιγραφή που νομίμως φέρει στο κράτος μέλος καταγωγής του. Καίτοι η εισαγωγή και η εμπορία στη Γερμανία των εν λόγω τροφίμων δεν απαγορεύονται, τα γερμανικά μέτρα λειτουργούν, τουλάχιστον εμμέσως, ως εμπόδιο στην εισαγωγή και στην εμπορία τους στη Γερμανία. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα μέτρα δεν πληρούν τις προϋποθέσεις αναλογικότητας που πρέπει να πληρούν οι ρυθμίζοντες την εμπορία προϊόντων νόμοι που αποσκοπούν στην ικανοποίηση επιτακτικών αναγκών προστασίας του καταναλωτή. Προϋπόθεση για να κριθεί αν οι καταναλωτές χρειάζονται προστασία είναι ότι οι καταναλωτές είναι προσεκτικοί και ενημερωμένοι για τις ουσίες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο συστατικών που αναγράφεται επί των τροφίμων που αγοράζουν. Η Επιτροπή υποστηρίζει περαιτέρω ότι η υποχρέωση επισημάνσεως έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση των προϊόντων στα μάτια του καταναλωτή, ενώ το Δικαστήριο με τις αποφάσεις Miro [5] και Επιτροπή κατά Γερμανίας [6] αποφάνθηκε ότι οι υποχρεώσεις σημάνσεως δεν πρέπει να έχουν τέτοιο αποτέλεσμα. Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η κατάλληλη σήμανση των εν λόγω τροφίμων παρέχεται από τον ίδιο τον κατάλογο των συστατικών.

18. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα εν λόγω μέτρα, καίτοι είναι μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό, δικαιολογούνται από λόγους προστασίας του καταναλωτή. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, οι καταναλωτές συχνά αγοράζουν τρόφιμα χωρίς να εξετάζουν προσεκτικά το προϊόν και τα πληροφοριακά στοιχεία που αναγράφονται σ' αυτό. Επομένως, οι αρχές, όταν αποφασίζουν ότι οι καταναλωτές χρειάζονται προστασία από τον κίνδυνο παραπλανήσεώς τους, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους όχι μόνον ότι ορισμένοι καταναλωτές είναι προσεκτικοί, αλλά και ότι άλλοι είναι απρόσεκτοι. Καίτοι ο κατάλογος συστατικών που επικολλάται επί των τροφίμων πρέπει καταρχήν να αποτελεί τη βάση της προστασίας τους, οι καταναλωτές των επιδίκων στην παρούσα διαδικασία τροφίμων μπορεί να παραπλανώνται ως προς τα συστατικά τους από την εμπορική ονομασία υπό την οποία πωλούνται. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, οι καταναλωτές αποδίδουν ιδιαίτερες ιδιότητες σε προϊόντα που παρασκευάζονται με ορισμένα υλικά ή με ορισμένη ποσότητα αυτών των υλικών, οπότε όταν αυτά αντικαθίστανται από άλλα εντός των εν λόγω προϊόντων, το γεγονός αυτό πρέπει να διευκρινίζεται επί της ετικέττας. Κατά συνέπεια, χρειάζεται πρόσθετη μνεία συμπληρώνουσα τα πληροφοριακά στοιχεία που μπορεί να εξακριβώνονται από τον κατάλογο των συστατικών. Ακόμη και αν ληφθεί ως ακριβές σημείο αναφοράς ο προσεκτικός κατα-

5 — Απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 1985, υπόθεση 182/84 (Συλλογή 1985, σ. 3731).

6 — Απόφαση της 12ης Μαρτίου 1987, υπόθεση 178/84 (Συλλογή 1987, σ. 1227).

ναλωτής, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι καταναλωτές ενδέχεται να ταυτίζουν ορισμένα προϊόντα με ορισμένα συστατικά σε τέτοιο βαθμό ώστε πρέπει να επιβάλλεται πρόσθετη επισήμανση, προκειμένου να ενημερώνεται ο καταναλωτής για τη διαφορετική σύνθεσή τους. Ως προς τα επίδικα στην παρούσα υπόθεση τρόφιμα, η Γερμανία υποστηρίζει ότι ο Γερμανός καταναλωτής ταυτίζει τα προϊόντα τόσο πολύ με τα αυγά και το βούτυρο, ώστε τα συστατικά αυτά καθίστανται χαρακτηριστικό των τροφίμων.

19. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου δεν επιτρέπει τον περιορισμό της χρήσεως γενικής ονομασίας μόνον σε προϊόντα που παράγονται από ορισμένα συστατικά. Εξάλλου, η Γερμανική Κυβέρνηση απαντά ότι, αναφορικά με την παρούσα διαδικασία, δεν υπάρχει απαγόρευση τα εν λόγω τρόφιμα να φέρουν την ένδειξη ότι έχουν νομίμως παραχθεί σε άλλο κράτος μέλος. Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει μόνον ότι ένα εθνικό σύστημα υποχρεωτικής ενημερώσεως του καταναλωτή δεν πρέπει να συνεπάγεται αρνητικές εκτιμήσεις για τα εν λόγω προϊόντα και δεν πρέπει να εμποδίζει την εξέλιξη των αντιλήψεων του καταναλωτή για το προϊόν [7].

20. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η πρόσθετη ένδειξη ότι οι σάλτσες έχουν παρασκευαστεί με φυτικά λίπη παρέχει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να συγκρίνει αυτό το είδος προϊόντος με το προϊόν που του είναι οικείο στη Γερμανία. Ομοίως, η πρόσθετη ένδειξη ότι τα εν λόγω γλυκίσματα περιέχουν E 160 F χρειάζεται, διότι ο έντονος κίτρινος χρωματισμός των τελικών προϊόντων παραπλανά τους καταναλωτές δημιουργώντας τους την εντύπωση ότι παρασκευάζονται με μεγάλη συμπύκνωση κρόκων αυγού. Η Γερμανική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η πρόσθετη μνεία δεν απαιτείται συστηματικά για γλυκίσματα που περιέχουν E 160 F, αλλά μόνον όταν το χρώμα τους είναι τόσο έντονα κίτρινο, ώστε οι αρχές φοβούνται ότι αυτό θα οδηγήσει σε παραπλάνηση των καταναλωτών.

21. Η Γερμανική Κυβέρνηση αρνείται ότι η υποχρέωση επισημάνσεως έχει ως αποτέλεσμα την υποβάθμιση του προϊόντος στα μάτια του καταναλωτή, διότι τα χρησιμοποιηθέντα υλικά δεν είναι κατώτερης αξίας αλλά μόνον υποκατάστατα. Το μοναδικό αποτέλεσμα της επισημάνσεως είναι ότι εφιστά την προσοχή του καταναλωτή στα συστατικά των οποίων η παρουσία μπορεί να είναι απροσδόκητη.

22. Τέλος, η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι τα μέτρα είναι αναγκαία για την προστασία των εγχωρίων παραγωγών από αθέμιτο ανταγωνισμό των παραγωγών sauce béarnaise και sauce hollandaise, οι οποίοι δεν χρησιμοποιούν αυγά και βούτυρο αλλά φυτικά λίπη. Υποστηρίζει ότι τα φυτικά

7 — Βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, προμνησθείσα στην υποσημείωση 6, σκέψεις 32 και 35.

λίπη είναι φθηνότερα από τα αυγά και το βούτυρο και κατά συνέπεια οι παραγωγοί αυτοί έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των εγχωρίων παραγωγών.

23. Η Γερμανική Κυβέρνηση υπογράμμισε ότι η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο πρόταση τροποποιήσεως του άρθρου 5 της οδηγίας προκειμένου να επιτρέψει την καλύτερη επισήμανση για την προστασία του καταναλωτή [8]. Δεν νομίζω ότι η πρόταση αυτή έχει κάποια άμεση σχέση με την παρούσα διαδικασία. Το γεγονός ότι στο Συμβούλιο διεξάγονται διαπραγματεύσεις για την τροποποίηση της οδηγίας δεν απαλλάσσει το κράτος μέλος από την υποχρέωσή του να συμμορφώνεται με τις ισχύουσες κοινοτικές διατάξεις, ενόσω δεν έχουν τεθεί σε ισχύ οι συζητούμενες τροποποιήσεις [9]. Εν πάση περιπτώσει, δεν φαίνεται ότι η πρόταση, όπως τώρα σχεδιάζεται, θα νομιμοποιούσε τα γερμανικά μέτρα.

24. Πρέπει να τονιστεί καταρχάς ότι η Γερμανική Κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε ότι οι εν λόγω σάλτσες, όταν παρασκευάζονται με φυτικά λίπη, παραμένουν sauce hollandaise ή sauce béarnaise, όπως μπορεί να συμβαίνει, ούτε ότι τα γλυκίσματα που περιέχουν E 160 F είναι μολαταύτα του ιδίου τύπου με γλυκίσματα χωρίς αυτήν την ουσία. Οι διάδικοι συμφωνούν επίσης ότι η sauce hollandaise και η sauce béarnaise που περιέχουν φυτικά λίπη διατίθενται ευρέως και νομίμως στην αγορά άλλων κρατών μελών. Αμφότεροι οι διάδικοι συμφωνούν ότι μόνο στη Γερμανία υπάρχει κάποια ιδιαίτερη ευαισθησία των καταναλωτών όσον αφορά τα χρησιμοποιούμενα υλικά στα εν λόγω τρόφιμα. Επομένως, η έριδα συνίσταται στο αν τα ληφθέντα μέτρα είναι αναγκαία για την προστασία των Γερμανών καταναλωτών από παραπλάνηση όσον αφορά τη σύνθεση των εν λόγω προϊόντων.

25. Η παρούσα υπόθεση αποτελεί συνέχεια εκείνων στις οποίες το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η απαγόρευση της εμπορίας ή της εισαγωγής ενός προϊόντος αντίκειται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, ενώ η επισήμανση μπορεί να αποτελεί εναλλακτική λύση η οποία είναι σύμφωνη με το άρθρο αυτό [10]. Όντως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «είναι βέβαιο ότι η επισήμανση αποτελεί ένα από τα λιγότερο περιοριστικά μέτρα για την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων εντός της Κοινότητας» [11].

26. Η Επιτροπή υποστήριξε επίσης ότι η υποχρέωση πρόσθετης επισημάνσεως δεν θα δικαιολογούνταν με βάση το άρθρο 5 της οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 2,

8 — ΕΕ 1992, C 122, σ. 12.

9 — Βλ. απόφαση της 1ης Ιουνίου 1994, υπόθεση C-317/92, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 1994, σ. I-2039, σκέψη 5).

10 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 9ης Δεκεμβρίου 1981, υπόθεση 193/80, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 1981, σ. 3019, σκέψη 27), και της 14ης Ιουλίου 1988, υπόθεση 407/85, 3 Glocken και Gertrand Kritzinger (Συλλογή 1988, σ. 4233, σκέψη 16).

11 — Απόφαση της 20ής Ιουνίου 1991, υπόθεση C-39/90, Denkavit Futtermittel (Συλλογή 1991, σ. I-3069, σκέψη 24).

παράγραφος 1, ακόμη και αν είχε ακολουθηθεί η προβλεπομένη στο άρθρο 16 διαδικασία. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, προβλέπει μεταξύ άλλων ότι η χρησιμοποιούμενη επισήμανση δεν πρέπει να είναι τέτοια ώστε να μπορεί να παραπλανήσει τον αγοραστή σε σημαντικό βαθμό, ιδίως ως προς (μεταξύ άλλων) τη σύνθεση ή τη μέθοδο παρασκευής ή παραγωγής. Κατά την Επιτροπή, η παράλειψη πρόσθετης ενδείξεως ότι τα εν λόγω τρόφιμα παρασκευάζονται με φυτικά λίπη ή με χρωστική ουσία Ε 160 F δεν θα παραπλανούσε τους καταναλωτές σε σημαντικό βαθμό κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας, εφόσον αυτές οι ουσίες περιλαμβάνονται στον κατάλογο συστατικών που επιβάλλει η οδηγία. Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα επίμαχα μέτρα δικαιολογούνται βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας. Το άρθρο 5, παράγραφος 3, προβλέπει ρητώς ότι η εμπορική ονομασία ενός προϊόντος θα συνοδεύεται από ορισμένες λεπτομέρειες όσον αφορά τη φυσική σύνθεση του τροφίμου, οσάκις η παράλειψη τέτοιων πληροφοριακών στοιχείων θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους καταναλωτές.

27. Προτείνω να εξεταστεί το σημείο αυτό από κοινού με το ζήτημα αν τα μέτρα που έλαβαν οι γερμανικές αρχές είναι δυσανάλογα. Βεβαίως, αν ένα κράτος μέλος απαιτεί να αναγράφονται επιπλέον τα στοιχεία που μνημονεύονται στο άρθρο 5 της οδηγίας, ωστόσο πρέπει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως των κανόνων της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων [12]. Επομένως, ένας κράτος μέλος δεν μπορεί να δικαιολογεί τις υποχρεώσεις περί πρόσθετης επισημάνσεως βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας, αν οι υποχρεώσεις αυτές είναι δυσανάλογες και συνεπάγονται περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

28. Προκειμένου να κριθεί αν τα επιβληθέντα από τις γερμανικές αρχές μέτρα που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας διαδικασίας αντίκεινται προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, πρέπει να δοθεί απάντηση κατά σειρά σε τρία ερωτήματα:

i) Μπορούν τα επιβληθέντα μέτρα να χαρακτηριστούν μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς που απαγορεύονται από το άρθρο 30 της Συνθήκης;

ii) Μπορούν τα μέτρα να δικαιολογηθούν με την επίκληση επιτακτικής ανάγκης υπερισχύουσας της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων;

και

iii) Είναι τα μέτρα ανάλογα προς τον σκοπό που επιδιώκουν να επιτύχουν;

12 — Αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 1992, υπόθεση C-47/90, Delhaize & Lion (Συλλογή 1992, σ. I-3669, σκέψη 26), και της 2ας Φεβρουαρίου 1994, υπόθεση C-315/92, Verband Sozialer Wettbewerb (Συλλογή 1994, σ. I-317, σκέψη 12).

i) Η απαγόρευση των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος

29. Υπάρχει συνεπής νομολογία του Δικαστηρίου ως προς το ότι η υποχρέωση αναγραφής, επί της συσκευασίας των πωλουμένων προϊόντων, ορισμένων περαιτέρω πληροφοριακών στοιχείων καθιστά δυσχερέστερη την εισαγωγή προϊόντων από άλλα κράτη μέλη όπου δεν επιβάλλεται τέτοια υποχρέωση και ότι μια τέτοια υποχρέωση εμπίπτει καταρχήν στην απαγόρευη του άρθρου 30 της Συνθήκης [13]. Αυτό εξακολουθεί να ισχύει και μετά την απόφαση Keck και Mithouard [14] στην οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε:

«(...) ελλείψει εναρμονίσεως των νομοθεσιών, η επί των εμπορευμάτων προελεύσεως άλλων κρατών μελών όπου αυτά νομίμως παρασκευάζονται και διατίθενται στο εμπόριο εφαρμογή κανόνων που αφορούν τους όρους στους οποίους πρέπει να ανταποκρίνονται τα εμπορεύματα αυτά (όπως αυτοί που αφορούν την ονομασία, τη μορφή, τις διαστάσεις, το βάρος, τη σύνθεση, *την παρουσίαση, τη σήμανση, τη συσκευασία τους*), ακόμη και αν οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται αδιακρίτως σε όλα τα προϊόντα, εφόσον η εφαρμογή τους δεν δικαιολογείται από κάποιο στόχο γενικού συμφέροντος ικανό να υπερισχύσει των απαιτήσεων της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων» (η υπογράμμιση δική μου).

30. Στην παρούσα υπόθεση είναι σαφές ότι οι υποχρεώσεις πρόσθετης επισημάνσεως που επέβαλαν οι γερμανικές αρχές εμπίπτουν στην απαγόρευση που περιέχεται στο άρθρο 30 της Συνθήκης. Αυτές οι υποχρεώσεις επισημάνσεως επιβάλλουν στον παραγωγό ή στον εισαγωγέα να αλλάξει τη συσκευασία ή την ετικέττα των οικείων τροφίμων, διότι τα πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία που απαιτούν οι γερμανικές αρχές δεν απαιτούνται σε άλλα κράτη μέλη. Τα μέτρα επομένως επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών [15].

ii) Η δικαιολόγηση των μέτρων

31. Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα κρίνει ότι από το άρθρο 30 της Συνθήκης συνάγεται ότι εθνικοί κανόνες, που έχουν εκδοθεί ελλείψει κοινών ή εναρμονισμένων κανόνων και ισχύουν αδιακρίτως επί εγχωρίων και εισαγομένων από άλλα κράτη μέλη προϊόντων όπου έχουν νομίμως παρασκευαστεί και διατεθεί, συμβιβάζονται με τη Συνθήκη μόνον καθόσον είναι αναγκαία από

13 — Αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1974, υπόθεση 8/74, Dassonville (Συλλογή τόμος 1974, σ. 411), της 20ής Φεβρουαρίου 1979, υπόθεση 120/78, Rewen-Zentrale (Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 321), και πιο πρόσφατα της 14ης Ιουλίου 1994 στην υπόθεση C-17/93, Van der Veldt (Συλλογή 1994, σ. I-3537, σκέψη 23).

14 — Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1993, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-267/91 και C-268/91, (Συλλογή 1993, σ. I-6097, σκέψη 15).

15 — Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1990, υπόθεση C-238/89, Pall (Συλλογή 1990, σ. I-4827, σκέψη 13), και απόφαση Verband Sozialer Wettbewerd, προμνησθείσα στην υποσημείωση 12, σκέψεις 18 και 19.

τους λόγους δημοσίου συμφέροντος που παρατίθενται στο άρθρο 36 της Συνθήκης ή για την ικανοποίηση επιτακτικών αναγκών σχετικών, μεταξύ άλλων, με τη νομιμότητα των εμπορικών συναλλαγών και την προστασία των καταναλωτών [16]. Όπως προανέφερα, η οδηγία δεν αποτελεί πλήρη εναρμόνιση των κανόνων που ισχύουν για την επισήμανση που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας δίκης.

32. Επομένως, τα κράτη μέλη μπορούν να στηρίξουν την υποχρέωση επισημάνσεως στον σκοπό της προστασίας των καταναλωτών, εφόσον τα ληφθέντα μέτρα συμβιβάζονται με την αρχή της αναλογικότητας.

iii) Ο ανάλογος χαρακτήρας των μέτρων

33. Τα κράτη μέλη μπορούν να στηρίξουν την υποχρέωση επισημάνσεως στην προστασία του καταναλωτή, προκειμένου να δικαιολογήσουν τον περιορισμό των εισαγωγών, εάν ο ίδιος σκοπός δεν μπορεί να επιτευχθεί με κανένα άλλο μέτρο που περιορίζει λιγότερο την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων [17].

34. Το Δικαστήριο έχει πει ότι:

«Εάν μια εθνική νομοθεσία, που αφορά ένα συγκεκριμένο προϊόν, περιλαμβάνει την υποχρέωση χρησιμοποιήσεως μιας ονομασίας επαρκώς σαφούς, έτσι ώστε να επιτρέπει στον αγοραστή να αντιληφθεί τη φύση του προϊόντος και να το ξεχωρίσει από προϊόντα με τα οποία θα μπορούσε να γίνει σύγχυση, μπορεί ασφαλώς να είναι απαραίτητο, για την αποτελεσματική προστασία των καταναλωτών, να επεκταθεί αυτή η υποχρέωση και στα εισαγόμενα προϊόντα, έστω και επιβάλλοντας την αλλαγή των αρχικών ετικετών ορισμένων από αυτά τα προϊόντα.» [18]

35. Η Γερμανική Κυβέρνηση υπογράμμισε ότι δεν υπάρχουν εν ισχύι κανόνες στη Γερμανία σχετικοί με τη σύνθεση των επίδικων στην παρούσα διαδικασία προϊόντων. Οι υποχρεώσεις πρόσθετης επισημάνσεως ορίζονται από τις γερμανικές αρχές, διότι φρονούν ότι ο Γερμανός καταναλωτής ταυτίζει σε μεγάλο βαθμό τα εν λόγω τρόφιμα με τα αυγά και το βούτυρο και υποθέτει ότι η ουσία E 160 F δεν χρησιμοποιείται για την παρασκευή τους.

36. Είμαι της γνώμης ότι οι επιβληθείσες από τις γερμανικές αρχές υποχρεώσεις ως προς τη sauce béarnaise, τη sauce hollandaise

16 — Απόφαση της 11ης Μαΐου 1989, υπόθεση 76/86, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 1989, σ. 1021, σκέψη 13).

17 — Ibidem.

18 — Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1980, υπόθεση 27/80, Fietje (Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 517, σκέψη 11), και προμνησθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 17.

και τα γλυκίσματα που περιέχουν Ε 160 F υπερβαίνουν το μέτρο του αναγκαίου για την προστασία του καταναλωτή. Πολλά στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό.

37. Πρώτον, η Γερμανική Κυβέρνηση δήλωσε ότι οι Γερμανοί καταναλωτές έχουν πιθανώς αυξημένη ευαισθησία όσον αφορά τη σύνθεση των εν λόγω προϊόντων. Δεν έχει ισχυριστεί ότι η παρουσία φυτικών λιπών ή Ε 160 F μεταβάλλει τόσο ουσιωδώς τα χαρακτηριστικά των προϊόντων, ώστε να μην μπορούν να θεωρούνται παρόμοια με εκείνα που περιέχουν αυτά τα συστατικά. Αντιθέτως, η Γερμανική Κυβέρνηση δέχεται ότι τα προϊόντα ορθώς μπορούν να αποκαλούνται sauce béarnaise ή sauce hollandaise. Ομοίως, η Γερμανική Κυβέρνηση δέχεται ότι δεν απαιτείται αλλαγή στην ονομασία των γλυκισμάτων λόγω της παρουσίας Ε 160 F. Επομένως, η Γερμανική Κυβέρνηση δέχεται ότι οι Γερμανοί καταναλωτές δεν θα παραπλανώνται νομίζοντας ότι τα εν λόγω προϊόντα είναι ουσιωδώς διαφορετικά. Η Γερμανική Κυβέρνηση απλώς διατείνεται ότι οι καταναλωτές δεν θα περίμεναν να υπάρχουν τα συστατικά αυτά σε προϊόντα αυτού του είδους.

38. Δεύτερον, η παρουσία των φυτικών λιπών ή Ε 160 F θα αναγραφόταν στον κατάλογο συστατικών που εν πάση περιπτώσει επιβάλλει το άρθρο 6 της οδηγίας. Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι η παρουσία Ε 160 F ρυθμίζεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 262/79 της Επιτροπής, της 12ης Φεβρουαρίου 1979, περί της πωλήσεως σε μειωμένη τιμή βουτύρου που προορίζεται για την παρασκευή προϊόντων ζαχαροπλαστικής, παγωτών και άλλων τροφίμων [19], και ιδίως από τη δεύτερη παύλα του άρθρου 5, παράγραφος 2, και το παράρτημα ΙΙ, σημείο ΙΙ, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού. Οι προηγούμενες διατάξεις καθιστούν υποχρεωτική σε ορισμένες περιπτώσεις τη χρήση της ουσίας Ε 160 F.

39. Τρίτον, είμαι της γνώμης ότι οι καταναλωτές που είναι αρκετά ευαίσθητοι ως προς τη σύνθεση των τροφίμων που αγοράζουν θα διαβάζουν πρώτα τον κατάλογο των συστατικών που αναγράφεται επί της συσκευασίας. Δεν συμφωνώ με τον ισχυρισμό ότι οι καταναλωτές είναι τόσο απρόσεκτοι, ώστε, όταν η σύνθεση ενός προϊόντος αποκλίνει από κάποιο κατά παράδοση θεωρούμενο πρότυπο, να απαιτείται πρόσθετη επισήμανση, διότι ο κατάλογος των συστατικών είναι ανεπαρκής. Αν συνέβαινε αυτό, η υποχρέωση, αυτή καθαυτή, της παραθέσεως των συστατικών που προβλέπεται στο άρθρο 6 της οδηγίας θα ήταν περιττή. Συμφωνώ με τον γενικό εισαγγελέα Tesauro, ο οποίος ανέφερε στις προτάσεις του επί της υποθέσεως Χ ότι ο μέσος καταναλωτής «δεν είναι εντελώς ανίκανος να προβεί σε διαχωρισμό» [20]. Αν ένας καταναλωτής είναι αρκετά ευαίσθητος όσον αφορά τη σύνθεση

19 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 77.

20 — Απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 1992, υπόθεση C-373/90 (Συλλογή 1992, σ. I-131 έως I-145).

των εν λόγω τρομίμων σε βαθμό που να θεωρεί ότι προκαλείται σύγχυση ή παραπλάνηση ανακαλύπτοντας την παρουσία φυτικών λιπών ή Ε 160 F, τότε θα διάβαζε τον κατάλογο των συστατικών. Το αυτό ισχύει αν ως σημείο αναφοράς ληφθεί είτε ένας Γερμανός καταναλωτής, που μπορεί να είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος όσον αφορά τη σύνθεση των εν λόγω τροφίμων, είτε ο μέσος καταναλωτής σε άλλα κράτη μέλη.

40. Τέλος, μολονότι είναι αληθές ότι οι Γερμανοί καταναλωτές δεν περιμένουν να βρουν φυτικά λίπη ή Ε 160 F στα εν λόγω προϊόντα και ότι η παρουσία των συστατικών αυτών παρέχει στους παραγωγούς που τα χρησιμοποιούν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των περισσότερο παραδοσιακών παραγωγών που δεν τα χρησιμοποιούν, ωστόσο αυτοί έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά και συστατικά των προϊόντων τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα προσελκύσουν τους καταναλωτές που είναι ευαίσθητοι όσον αφορά την παρουσία αυτών των συστατικών και είναι πρόθυμοι να καταβάλουν υψηλότερο τίμημα. Επομένως, δεν μπορώ να δεχθώ ότι τα μέτρα είναι αναγκαία για την προστασία των Γερμανών παραγωγών που χρησιμοποιούν ως συστατικά αυγά και βούτυρο κατά του αθεμίτου ανταγωνισμού από παραγωγούς που αντ' αυτών χρησιμοποιούν υλικά από φυτικό λίπος.

Πρόταση

41. Επομένως, είμαι της γνώμης ότι το Δικαστήριο πρέπει:

1) να αναγνωρίσει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, παραλείποντας να κοινοποιήσει στην Επιτροπή την απαίτηση όπως ορισμένα γλυκίσματα περιέχοντα την πρόσθετη ουσία Ε 160 F φέρουν, προκειμένου να μπορούν να διατίθενται στην αγορά της Γερμανίας, εμπορική περιγραφή με την πρόσθετη ένδειξη της παρουσίας της πρόσθετης ουσίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 6, της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους·

2) να αναγνωρίσει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, απαιτώντας να φέρουν η sauce béarnaise και η sauce hollandaise που παρασκευάζονται με φυτικά λίπη και ορισμένα γλυκίσματα που περιέχουν την πρόσθετη ουσία E 160 F, προκειμένου να μπορούν να διατίθενται στην αγορά της Γερμανίας, εμπορική περιγραφή με πρόσθετη ένδειξη εμφαίνουσα την εν λόγω ουσία, καίτοι αυτή ήδη περιέχεται στον κατάλογο των συστατικών που αναγράφεται επί της συσκευασίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 30 της Συνθήκης·

3) να καταδικάσει την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στα δικαστικά έξοδα.